

Н. А. Лебедева

аспірант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом,
старший викладач англійської мови
Херсонського аграрного державного університету

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ ТА АМАТОРСЬКИМ МИСТЕЦТВАМИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглядається міжнародний досвід управління професійним і аматорським мистецтвами в системі державного управління. На основі аналізу англомовних джерел іноземних дослідників зроблено висновок про доцільність цілеспрямованого державного фінансування культурної сфери.

Ключові слова: державне управління, професійне, аматорське мистецтво.

Постановка проблеми. За умов розвитку сучасного українського суспільства особливої уваги набуває актуальність розробки державного управління у сфері професійного і аматорського мистецтва. Це пов'язано, по-перше, з втратою духовності, що викликано загрозою глобалізації. Державне управління здатне сприяти збереженню найкращих традицій народу, демонстрації кращих зразків національних культур. У цьому сенсі мистецтво є незаперечним з погляду використання його як механізму управління. За допомогою мистецтва реалізується сприйняття людиною дійсності, зберігається цілісність як окремо взятої особистості, так і соціального досвіду. Мистецтво подібне до дзеркала, в якому відбивається дійсність і особливості конкретної країни, народу. Ставлення до мистецтва у суспільстві також є віддзеркаленням духовного і економічного благополуччя громадян країни.

Досвід інших країн з кращими показниками управлінського та економічного розвитку може бути корисним у стратегії національного державного управління професійним і аматорським мистецтвами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління професійним та аматорським мистецтвами в системі державного управління стало об'єктом уваги багатьох іноземних науковців. Різні галузеві аспекти державного управління до-

сліджували такі вчені, як Ендрю Грей і Біл Дженкенс [6], Елеонора Белфіє [2], Пітер Аукоін [1], Джанін О'Флінн [10]. Цінними науковими надбаннями у галузі державного управління з погляду міжнародного досвіду є роботи професора і директора з розвитку Університету Південної Каліфорнії, заслуженого професора Університету штату Арізона Роберта Б. Денхарда, професора Університету Південної Каліфорнії Дженет В. Денхард і Тари А. Бленк [12], Марка Херисона Мура [8].

Мета статті – на основі англомовних джерел зарубіжних науковців вивчити міжнародний досвід управління професійним і аматорським мистецтвами в системі державного управління.

Виклад основного матеріалу. З 1980-х рр. минулого століття Континентальні європейські мистецькі організації вклали значні кошти в маркетинг та організаційне управління, що призвело до підвищення професіоналізації управління, як правило, до збільшення бюджетів, субсидій, а також зростання накладних витрат. Катя Седжерс, Аннік Шремм і Роел Девриент провели дослідження, чи був цей процес професіоналізації управління вигідним для того, ким починається і закінчується художній процес, тобто для самого виконавця. Вони розглянули поточну позицію окремих виконавців у контексті політики фламандського мистецтва. Представлені результати досліджень базуються на аналізі офіційних даних про структуру

витрат та доходів фламандських виконавських мистецьких організацій. Висновки вчених підтверджують парадокс, що спостерігається на міжнародному рівні: хоча мистецтво і було передбачене на організаційному та управлінському рівнях, але становище окремих художників стало вразливим [13].

Видатний професор державного управління Університету Далхаузі, член редакційної колегії з питань управління Пітер Аукоін розглянув феномен посилення політичного тиску на уряди чотирьох Вестмінстерських систем (Австралії, Великобританії, Канади та Нової Зеландії), що відобразився у змінах у засобах масової інформації та комунікації, підвищенні прозорості, розширенні аудиту, посиленні конкуренції на політичному ринку та політичній поляризації в електораті. Цей тиск підвищує ризик неупередженості дій державного управління, оскільки уряди ґрунтуються на управлінні та агітації, дозволяють політичним працівникам бути окремими силами в управлінні, політизувати посади провідних державних службовців та очікувати, що державні службовці будуть беззастережно партійними. Вчений зробив висновок про те, що Нова Зеландія найкраще здатна впоратися з цими ризиками, частково завдяки своєму незалежному штату найвищих посад державної служби. Науковець запропонував створення незалежно призначених управлінських рад для державних служб управління мистецтвом та установ для здійснення управлінської функції [1].

З огляду на те, що державне фінансування мистецтва в США є нестабільним, Майкл Вілкерсон розглядає ряд варіантів річних асигнувань Конгресу. Звертаючись до прецедентів у Канаді та Європі, державні службовці пропонують нову систему фінансування, яка ґрунтуватиметься на на платі за користувача, що стягується за квитки, продаж творів мистецтва, електронні носії та завантаження. Така система повинна бути запроваджена лише один раз, і це призведе до щорічного надходження грантових коштів до мистецтва, що значно перевищить, на думку вченого, теперішній рівень. Нову роль сучасного Національного фонду мистецтв, як і мате-

ріально-технічні та політичні виклики, науковець розглянув у взаємодії з державним управлінням [14].

Незважаючи на зростання економічного та культурного значення художніх закладів у Північній Америці, відносно мало відомо про те, як естетичні побоювання та вимоги художнього виробництва впливають на адміністративні функції. У дослідженні Девіда Грея та Лорети Інґліс розглянуто стратегічний процес прийняття рішень на прикладах різноманітних канадських мистецьких організацій. Увагу науковців зосереджено на питаннях, які виникали як вирішальні для організації державного управління окремих осіб та мистецьких груп, які водночас брали участь у процесі прийняття рішень [6].

Патриція Деуей у дослідженні «Від управління мистецтвом до управління культурою» відзначає, що адміністрування мистецтв стабільно розвивалося в Північній Америці та Європі останні півстоліття. У цей час з'являється багато проблем, які активно реагують на системні зміни, що відбуваються у сфері культури. Американська дослідниця стверджує, що у сфері культури відбуваються основні зміни, які можуть вимагати кількох основних можливостей управління цими змінами в мистецькому адмініструванні. Підсумком її роботи є системний підхід до освітніх можливостей [4].

Інша іноземна дослідниця Маргарет Вісжомірські звернула увагу на те, що державне фінансування мистецтва вже більше чверті століття є елементом бюджетної та асигнованої діяльності як на федеральному, так і на державному рівнях. Ідея того, що політика виправдовує та спрямовує ці розподіли ресурсів, з'являється повільно [15]. Дослідження вченої містить історіографічне обговорення того, як формувалося це питання у США. Акцентовано увагу на стійкості терміну «культурна політика» через посилення на контекстуальні, політичні та епістематичні чинники. Було використано чотири президентські звіти з 1953 по 1997 рік, щоб відстежити еволюцію державного управління мистецтвом щодо визначення політики в галузі мистецтва та культури, ролі й обов'язків федерального уряду стосовно цих питань,

а також виникнення низки питань політики, крім публічного фінансування [15].

Цікавим з позиції історичного підходу до досліджуваної проблеми, на мій погляд, є праця Уолтера Дж. М. Кикерта «Державне управління в Нідерландах: альтернатива англо-американському «управлінству». У багатьох західних державних адміністраціях, зокрема американських та англосаксонських, спостерігається гарна тенденція – «нове державне управління». Багато західних урядів та державних служб застосовують «управлінський» підхід до адміністрації. За умов високих суспільних вимог та суворо обмеженого державного бюджету єдиною реальною альтернативою є скорочення державних послуг або підвищення податків, зниження витрат, підвищення ефективності та надання «більшої вартості для грошей» [9].

Така консолідація бюджету змушує державний сектор стати дієвішим, працювати краще і дешевше, а також орієнтуватися на клієнта. У роботі зарубіжного науковця ця тенденція державного управління розглянута критично. Теоретично він серйозно критикує адекватність державного сектору ділової концепції управління. «З емпіричного погляду ділова концепція управління також є недостатньою, як і опис адміністративної практики. Не заперечуючи бюджетні обставини та необхідність ефективності та однобічності управління, вона є непридатною для державного сектора. Інша політико-адміністративна відповідь на ці обставини може бути можливою і доцільнішою» [9].

У дослідженні Уолтера Дж. М. Кикерта теоретично розглянута та практично проілюстрована така можлива альтернатива. Попри те, що вона не так добре розвинена, як безліч доступних державних управлінських моделей та методів, альтернативне державне управління має не тільки теоретичну та аналітичну обізнаність, але також відображає практику адміністративних змін. Ідея та практичні наслідки проілюстровані прикладами адміністративних реформ у Нідерландах, які сприяли вдосконаленню формування професійного та аматорського мистецтва у системі державного управління [9].

Доріс Рут Ейкоф та Алекс Хонсчайлд досліджували художню та економічну логіку мистецтва. У культурному виробництві, за твердженням іноземних науковців, практика роботи формується як художньою, так і економічною логікою. Застосовуючи теорію практики для якісних досліджень німецьких театрів, було проаналізовано характер взаємовідносин між художньою та економічною практикою, між мистецтвом та управлінням, а також орієнтири, що впливають на творче виробництво. Вивчення логіки практики в театрі розкриває центральний парадокс творчого виробництва: економічна логіка, як правило, витісняє художню логіку і, таким чином, загрожує ресурсам, життєво необхідним для творчого виробництва [5]. Оскільки державне управління професійним мистецтвом за кордоном здійснюється фактично економічними засобами, театральні актори та театри як організації повинні розвивати засоби захисту художньої практики, щоб обмежити вплив економічної логіки.

Це дослідження показує, що відповідні організаційні заходи не є розробленими. Навпаки, практика управління людськими ресурсами в театрах є дуже персоналізованою, тому театральні виконавці повинні знайти своєрідні способи подолання напруги між художньою та економічною логікою. Вчені стверджують, що існує центральний парадокс у творчому виробництві, який зумовлений необхідністю керувати і продавати. Управління мистецтвом, маючи вирішальне значення для інших галузей суспільства, потребує розвитку спеціальних знань [5].

Професор державного управління та міських досліджень Грегори Б. Льюїс разом з науковим співробітником з політичних досліджень Державного університету штату Джорджія Ендрю Янгом проаналізували розуміння державних асигнувань у мистецтві. Вони поставили питання щодо бажання громадян або політиків мати більший вплив на державні витрати стосовно мистецтва [7].

Грегори Б. Льюїс та Ендрю Янг, використовуючи 24 роки державних законодавчих асигнувань, застосували аналіз для вивчення державних органів, що проводять державні витрати на мистецтво. Вони

дослідили вплив державних надходжень, доходу на душу населення, політичних уподобань громадянина і соціальний лібералізм, урядовий лібералізм і розділений уряд. Тільки перші три, за їх висновками, мають значні ефекти [7, с. 2]. Нині існують нагороди загальною сумою у 200 000 доларів США щорічно в кожній державі з додатковими коштами, наданими на душу населення, а також через регіональні партнерські угоди та національні служби нагороди. Держави все ще витрачають коштів удвічі більше, незважаючи на значне скорочення бюджетів багатьох країн у галузі фінансування мистецтва з 2001 року. Близько половини штатів США мають незалежні арт-галузі [7, с. 2], решта коштів виділяється на відділи культури, відділи економічного розвитку, державні й освітні установи, а також на офіс губернатора.

Державні установи мистецтв витрачають свої бюджети на такі потреби: надання допомоги професійним мистецьким організаціям; надання грантів художникам [7, с. 2]; виділення коштів на аматорську та громадську діяльність; надання коштів на найбільші виробничі організації. Мистецтва також існують завдяки підтримці політичних виборчих округів. Державне управління професійним та аматорським мистецтвами здійснюється різноманітними виборчими округами, великими чи маленькими, міськими або сільськими. Популярність між цими групами може підірвати популярність підтримки нових ініціатив у галузі культури, за винятком тих, які сприймаються як політика, що спрямована на розвиток системи розподілу і вигідна усім [7, с. 2].

Налагоджені мистецькі організації успішно лобіюють державні уряди безпосередньо для позицій власного фінансування. Державна політика відображає ідеологію та переконання громадян держави у широкому колі галузей (наприклад, співвідношення в президентському голосуванні штатів, місцеві податкові зусилля, витрати на соціальне забезпечення та освіту) [7, с. 3].

Ще один показник, який впливає на розвиток професійного та аматорського мистецтва в системі державного управління, за твердженням американських вчених, – це

освіта. Саме освіта, але не дохід, впливає на підтримку витрат на мистецтво. Освіта як індикатор смаку до мистецтва. Низька значущість та видимість державних витрат на мистецтво свідчить про те, що політика цінності, а не змісту може визначати витрати [7, с. 6]. Опоненти розвитку професійного та аматорського мистецтва за кордоном надали такі аргументи:

1) витрати на мистецтво є розкішшю, марною витратою грошей;

2) не уряд, а приватний ринок повинен вирішити, наскільки цінні твори мистецтва;

3) індивідуальний смак представників бюрократії не є показником обов'язковості фінансування певних видів мистецтва [7, с. 6].

Державні надходження до мистецтва від державного бюджету показують наявні ресурси уряду. Що менше обмежень на державні витрати, то більше уваги буде приділено тому, що мистецтво – марнотратна розкіш.

Результати досліджень міжнародного рівня показали, що державні надходження на душу населення та дохід на душу населення є найважливішими прогнозуєчими факторами витрат на душу населення на мистецтво.

Цікаво те, що освіта має значення більше, ніж дохід на підтримку державних витрат на мистецтво. «Коефіцієнт освіти залишиться, навіть якщо будуть знижуватися доходи на душу населення або проведемо поперечний розріз аналізу без державних витрат. Лібералізм уряду та розділений уряд не мають суттєвого впливу на мистецькі витрати» [7, с. 11]. Ситуація в законодавчому органі держави виявилася не настільки важливою, як очікувалося на початку дослідження американських науковців. Фінансування державного бюджету щодо мистецтва більше залежить від економічних умов і політичних настроїв громадян, ніж від ідеології її законодавців або того, чи поділяється державний уряд [7, с. 12]. Держави на здорових фінансових позиціях з високими доходами, ліберальним населенням витрачають більше коштів на мистецтво. Про це свідчить важливість державних надходжень, оскільки мистецтво є частиною більшого пакету послуг. Витрати на

мистецтво зростають пропорційно до загальних витрат [7, с. 12].

Дослідження іншої американської вченої Патриції Деуей присвячено проблемі переходу управління мистецтвом до культури управління. Існує думка, що управління сучасними мистецтвами засноване на посередництві між внутрішнім художнім виразом і зовнішньою публікою. Основна функція посередництва між художниками і громадськістю існує вже понад 2000 років. Збільшення значення управління мистецтвом як спеціалізованим науковим напрямком і професійним заняттям почалося у другій половині двадцятого століття в Північній Америці і Європі [4].

Поширення і зростання організацій з професійного мистецтва і громадських художніх агентств за останні 35 років створило значний попит на ефективне управління. Управління мистецтвом стало загальноприйнятим як управління професійними некомерційними або громадськими організаціями культури та мистецтва. Однак останнім часом керівники мистецьких об'єднань стали працювати у різних некомерційних організаціях в галузі музики, театру, опери, танцю, музеїв, літератури, мистецтва. З'явилося безліч сервісних організацій, тематичних парків, засобів масової інформації, розвивається промисловість кіно та індустрія звукозапису [4, с. 1].

Таке розширення кола професійних можливостей для менеджерів державного управління мистецтвом відображає розширення сфери організацій та установ, які нині розглядаються як частина великого культурного сектору.

Висновки. Отже, ознайомившись з існуючим міжнародним досвідом у сфері державного управління на основі наукових джерел, автор статті дійшла таких висновків. Останнім часом на міжнародному рівні почався пошук нового способу мислення та запровадження нової практики державного управління мистецтвом, частково для вирішення передбачуваних недоліків державного управління мистецькою сферою. Державне фінансування мистецтва вже більше чверті століття є елементом бюджетної та асигнованої діяльності як на федеральному, так і на державному рівнях у багатьох державах. Державні устано-

ви мистецтв витрачають свої бюджети на такі цілі: надання допомоги професійним мистецьким організаціям, надання грантів художникам, фінансування аматорської та громадської діяльності, а також найбільших виробничих організацій.

Мистецтва існують завдяки підтримці політичних виборчих округів та невеликим грантам для багатьох культурних організацій. Державне управління професійним та аматорським мистецтвом здійснюється різноманітними виборчими округами (великими чи маленькими, міськими або сільськими).

Мистецтва субсидуються, оскільки вони є засобом для досягнення мети, а не самоціллю. З цього погляду характерним прикладом сучасних тенденцій у формуванні культурної політики є акцент на потенціал мистецтва та ролі культурного сектору на місцевому ринку і в місцевому економічному розвитку. На міжнародному рівні існує державна фінансова підтримка, яка має свої недоліки. Таким недоліком є політизація мистецтва, коли митці повинні підтримувати певну політичну силу задля отримання фінансування. Тобто митці стають залежними від політиків.

Державне управління сферою професійного і аматорського мистецтв здійснюється за залишковим принципом. Але треба зауважити, що державне фінансування є стабільнішим і більшим, ніж та фінансова підтримка, що пропонується спеціальними фондами.

Список використаної літератури:

1. Aucoin P. New Political Governance in Westminster Systems: Impartial Public Administration and Management Performance at Risk. *Governance: An Internal Journal of Policy, Administration and Institutions*. 2012. April. Vol. 25. Issue 2. P. 177–199.
2. Belfiore E. Auditing culture. The subsidised cultural sector in the New Public Management. *International Journal of Cultural Policy*. 2004. Vol. 10. Issue 2. P. 183–202.
3. Cray D., Inglis L. Strategic Decision Making in Arts Organizations. *The Journal of Arts Management, Law and Society*. 2011. Vol. 41. Issue 2. P. 84–102.
4. Dewey P. From Arts Management to Cultural Administration: STP & A Conference Paper. 2003. 15 p.
5. Eikhof D.R., Haunschild A. For art's sake! Artistic and economic logics in crea-

- tive production. *Journal of Organizational Behavior*. 2007. Vol. 28. Issue 5. P. 511–642.
6. Gray A., Jenkins B. From Public Administration to Public Management: Reassessing a Revolution? *Comparative Public Administration (Research in Public Policy Analysis and Management, Volume 15)* Emerald Group Publishing Limited. P. 543–572.
 7. Lewis Gregory B., Rushton Michael Understanding State Government Appropriations for the Arts: 1976-1999. *State & Local Government*. 2007. Vol. 39. Issue 2. P. 107–114.
 8. Harrison Moore M. *Creating Public Value: Strategic Management in Government*. Harvard University Press, 1995. 402 p.
 9. Kickert Walter J.M. Public Governance in the Netherlands: An Alternative to Anglo-American "Managerialism". *Public Administration*. 1997. Vol.75. Issue 4. P. 731–752.
 10. O'Flynn J. From New Public Management to Public Value: Paradigmatic Change and Managerial Implications. *Australian Journal of Public Administration*. 2007. September. Vol. 66. Issue 3. P. 353–366.
 11. Dewey P. From Arts Management to Cultural Administration. *International Journal of Arts Management; Montréal*. Spring 2004. Vol. 6. Iss.3 P. 13–22.
 12. Denhardt Robert B., Denhardt Janet V., Blanc Tara A. *Public Administration: An Action Orientation*. Boston: Cengage Learning, 2013. 464 p.
 13. Segers K., Schramme A., Devrient R. Do Artists Benefit from Arts Policy? The Position of Performing Artists in Flanders (2001-2008). *The journal of Arts Management, Law, and Society*. 2010. Vol. 40. Issue 1: Arts Management a Sociological Inquiry. P. 58–75.
 14. Wilkerson M. Using the Arts to Pay for the Arts: A Proposed New Public Funding Model. *The journal of Arts Management, Law, and Society*. 2012. Vol. 42. Issue 3: Creating a Vision for the Future of Arts and Culture. P. 103–115.
 15. Wyszomirski M. From Public Support for the Arts to Cultural Policy. *Review of Policy Research*. 2004. Vol. 21. Issue 4. P. 469–484.

Лебедева Н. А. Международный опыт управления профессиональным и аматорским искусствами в системе государственного управления

В статье рассматривается международный опыт управления профессиональным и аматорским искусствами в системе государственного управления. На основе анализа англоязычных источников зарубежных исследователей сделан вывод о необходимости целенаправленного государственного финансирования культурной сферы.

Ключевые слова: государственное управление, профессиональное, аматорское искусство.

Lebiedieva N. International experience of management of professional and amateur art in the system of public administration

The article is dedicated to the international experience in managing of professional and amateur art in the public administration system. Based on the analysis of the foreign researchers' English-speaking sources, a conclusion about the purposeful state financing expediency of the cultural sphere was made.

Key words: public, state, administration, professional, amateur art.